

Mida aken peegeldab?

Pärandivaderite akende inventeerimise talgud

JUHEND ÕPETAJALE

Pärandivaderite algatus ja Eesti Vabaõhumuuseumi maaarhitektuuri keskus kutsuvad erinevas vanuseastmes kooliõpilasi üle Eesti kaasa lööma kodukoha akende inventeerimise talgutel „Mida aken peegeldab?“. Talgute eesmärk on kooliõpilaste abiga koguda teavet akende kohta erinevates Eesti piirkondades. Kogutud pildimaterjali põhjal saame teada, millised aknatüübid on piirkonnale ja asumile kõige iseloomulikud. Samuti on eesmärk kõige väärtuslikumaid aknaid märgata ja need dokumenteerida.

Õpiväljundid

Ülesande edukalt läbinud õpilane:

- märkab ja õpib tundma kohaliku arhitektuuriloo seisukohast tähenduslikke detaile ja väärtustab oma kodukoha pärandit;
- panustab talgute korras Eesti kultuuri-pärandi talletamisesse ja tutvustamisesse;
- töötab iseseisvalt ja annab oma panuse klassi ühistööna valmivasse uurimistöösse;
- õpib koguma andmeid ja nõuetekohaselt vormistama inventeerimiskaarte.

Seos õppekavaga

Ülesanne toetab õppekava **lähivate teemade** käsitlemist – kultuuriline identiteet, teabekeskond, keskkond ja jätkusuutlik areng.

Inimeseõpetus ja ajalugu. Ülesanne toetab 1.–3. klassi inimeseõpetuse ainekava õppesisu kodukohaga seotud teemade käsitlemise kaudu. 4.–9. klassi ajaloo õppesisule vastab kodukoha ajaloolise kujunemise uurimine ja tundmaõppimine. Gümnaasiumiastmes on praktiline väljund Eesti ajaloo teemade käsitlemine.

Kunst. Põhikooli kunsti ainekava järgi toetab ülesanne kodukoha lähimõruse keskkonna ja ehituskunsti näidetega tutvumist ning pil-

distamise töövõtete omandamist. Gümnaasiumiastmes on kunstitunnid seotud Eesti arhitektuuriloo ja ehituskunsti stiiliperioodide käsitlemisega.

Loodusõpetus ja geograafia. I ja II kooliastme loodusõpetuse ainekava järgi aitab ülesanne õpilasel harjutada, kuidas kodukoha lähimõruses plaani või kaardi järgi liikuda. Klassi ühistööna valmivat inventeerimisaruannet võib käsitleda kui teaduslikult vormistatud digitaalset õppeekskursiooni koduasulas. III kooliastme geograafia ainekava järgi toetab ülesanne linna- ja maaasulate teema käsitlemist ning suunab kasutama trüki- või digitaalset kaarti või asula joonist asukoha määramiseks ja objektide leidmiseks. Gümnaasiumiastme geograafia ainekava järgi käsitletakse asustuse teema raames asula struktuuri ning selle muutusi ajas.

Uurimistöö. Ülesanne annab õpilasele hea kogemuse uurimistöö läbiviimisest ja vormistamisest (inventeerimiskaardi täitmine) ning mõistmise uurimistöö praktilisest väärtusest (eksperdi tagasiside).

Kooliaste

I–III kooliaste ja gümnaasium

Ained, kus ülesannet saab kasutada

Ajalugu, geograafia, kunst

Ainetundide arv

4–5 ainetundi

(sh 2–3 tundi iseseisvat tööd)

Õppekeskkond

Õpilase kodukoht (linnaosa, asum, alev, alevik või küla)

Materjalid ja töövahendid

Trükitud tööleht, fotoaparaat või nutitelefon pildistamiseks, internetiühendusega arvuti, tekstitöötlusprogramm Microsoft Word, esimeses kooliastmes ka käärid ja liim

Märksõnad ja mõisted

Kohalik arhitektuuriajalugu, asula kaart, inventeerimine, pildistamine, muinsuskaitse, kultuurimälestis, restaureerimine, rekonstruktsioon

MUINSUSKAITSEAMET

Soovitused

Klassiõpetaja või aineõpetaja jagab õpilaste vahel ühe piirkonna tänavad või tänavalõigud, et klassi ühistööna valmiks ülevaade kindlast alast. Vastavalt vanuseastmele tuleb igal õpilasel üles pildistada ja kirjeldada kindel arv aknaid. Et kogutud materjali põhjal oleks eksperdil hiljem võimalik analüüsiv kokkuvõtte koostada, tuleb õpilastel pildistada ka üldvaateid hoonete fassaadist. Õpetaja valmistab ette kohaliku kaardi (trükitud või digitaalsel kujul, võib olla ka joonise), kus on tähistatud iga õpilase tööloik. Alklassi õpilastele võiks anda ülesandeks dokumenteerida 1–4 hoonet, gümnaasiumiastmes 10–12 hoonet õpilase kohta. Tööloike planeerides pidage silmas, et inventeerimine toimuks süsteemselt tänavate, tänavalõikude või kvartalite kaupa. Soovitav on vältida ohtlikke tänavaid (tiheda liiklusega ja liiga kitsa või puuduva kõnniteega).

Inventeerimise seisukohalt on kõige väärtuslikum info enne 1940. aastaid ehitatud hoonete kohta. Tüüpjoonised akende ajaloolise periodiseeringu kohta on välja toodud gümnaasiumiastme töölehel. Kui teie piirkonnas on vähe ajaloolisi hooned, siis tasub inventeerimine sellegipoolest ette võtta, sest ka 20. sajandi teise poole ja 21. sajandi alguse arhitektuur väärib informatsioonina talletamist tulevastele põlvedele.

Murekohaks võib osutuda õpilaste fotode kvaliteet – kui fotod jäävad udused või on pildistatud viltu, osa aknast või hoone üldvaatest on pildilt välja jäänud. Õpilasel võib olla tervet maja fassaadi raske fotole tabada näiteks seetõttu, et tänav on kitsas ja tal ei ole võimalik piisavalt kaugele seista. Majad võivad olla aedades ja varjatud heki või puudega. Majade ette võivad olla pargitud autod, mis varjavad vaateid. Seetõttu on soovitatav sissejuhatavas tunnis õpilastega sellised raskused läbi arutada ja harjutada akna pildistamist klassiruumis. Oluline on, et õpilane paigutaks akna tervenisti kaadrisse koos seda ümbritseva seinapinnaga, siis jäävad kindlasti peale ka akent ilmestavad iluliistud ja muud kõnekad detailid.

Ülesande läbiviimine Uurimine ja avastamine (1 ainetund)

Eelteadmiste saamiseks ja inventeerimisretkel vajalike analüüsioskuste omandamiseks täidab õpilane eelnevalt individuaalse töölehe.

Töölehe esimene ülesanne annab õpilasele teadmised akende stiilitunnuste ja ligikaudse vanuse määramise kohta. Teine ülesanne näitlikustab, kuidas uute moevoolude mõjul (või ka tervisekaitse nõuete ja tehnoloogilise arengu käigus) võis mõne hoone välisilme muutuda. Seega ei pruugi inventeerimisel dokumenteeritavate hoonete väljanägemine ja seisukord anda ühest vastust hoone vanuse kohta. Kolmanda ülesande täidavad õpilased pärast inventeerimist. Nooremad õpilased kirjutavad pildistatud akende põhjal väikese loo ning vanem kooliaste analüüsib pildistatud hooned. Gümnaasiumiastme töölehe suunavad küsimused eeldavad vastajalt suuremat seoste loomise oskust. Eraldi lehel on välja toodud näpunäited inventeerimise läbiviimiseks ja tulemuste vormistamiseks.

I–III kooliastme puhul on soovitatav klassiruumis pildistamist harjutada. Selleks moodustatakse rühmad, et ka ilma nutiseadmeta õpilased oleksid kaasatud. Esimesed fotod klassiruumi aknast teevad õpilased ilma eelnevaid juhiseid ja soovitusi saamata, et oleks võimalik koos vigu analüüsida. Õpetaja annab tervele klassile tagasisidet ja soovitusi, kuidas saavutada parem tulemus, soovitus on kirjas ka õpilase töölehel. Seejärel võib arutleda koos raskuste üle, mis võivad ette tulla, kui õpilased lähevad iseseisvalt maju pildistama. Õpetaja jagab õpilaste vahel tänavalõigud.

Inventeerimine (1 + 1-2 ainetundi)

Õpilane teeb iga hoone kohta mitu fotot, sh terve esifassaadi vaade ning lähivaade ühest aknast. Kui hoonel on mõni erikujuline aken (nt trepikojaaken), siis võiks ka selle jäädvustada (kui erikujuline aken ei asu esifassaadil, siis tuleks see info kirjutada foto juurde). Seejärel vormistab õpilane iga hoone kohta näidise alusel inventeerimiskaardi. III kooliastme ja gümnaasiumi õpilased püüavad ise analüüsida dokumenteeritud aknaid (töölehe ülesanne 3), et jõuda uuringitulemuseni.

Kokkuvõtte tagasiside ja hindamine (1 ainetund)

Õpetaja edastab inventeerimistalgute koordinaatorile Elle Lepikule (elle@estlander.org) Wordi-failina klassi ühistööna valminud inventeerimiskaartide kogumiku. Koordinaator edastab materjalid eksperdile, kes koostab kirjalikult lühikese analüüsi inventeeritud piirkonna kohta, mille lisame inventeerimisaruandele. Eksperdiksi võib olla kas arhitektuuriajaloolane, muinsuskaitseekspert või restauraator. Samuti annab ekspert õpilastele suulist tagasisidet video vormis (5–10 min) – määrab inventeeritud akende vanuse ning toob välja piirkonna eripärad ja väärtused.

Kokkuvõttvas tunnis viib õpetaja läbi vestluse. Koos vaadatakse ekraanilt õpilaste täidetud inventeerimiskaarte, proovitakse hoonete vanust määrata ja piirkondlikke eripärasid tabada. Samuti jagavad õpilased rõõme-muresid pildistamisretke kohta. Seejärel vaadatakse videolõiku eksperdi kommentaariga.

Õpetaja annab lõpetuseks omalt poolt tagasisidet õpilaste tööle nii töölehe ülesannete täitmisel, hoonete pildistamisel kui ka inventeerimiskaartide vormistamisel. Samuti toob ta välja, milliseid oskusi ja teadmisi õpilased projekti käigus omandasid ja kuidas see neile edaspidi uurimistööde läbiviimisel kasuks tuleb.

Õpetaja hindab iga õpilast vastavalt sooritusele, võttes arvesse ülesande täitmise mahtu ja inventeerimiskaartide vormistamise nõudeid.

Pärandi tutvustamine kogukonnale ja avalikkusele

Leidke võimalusi, et tutvustada kogutud materjali ja eksperdilt tagasisidena saadud kokkuvõtet koolikaaslastele, lapsevanematele ja/või kohalikule kogukonnale. Selleks võib avaldada fotod kooli veebilehel või sotsiaalmeedias, samuti korraldada fotonäitus avalikus ruumis (raamatukogus), kirjutada kohalikku lehte artikkel jne. Teavitustöö aitab õpilastel teadvustada oma ühiskondliku panuse olulisust ning kujundab neis ka vastutustunnet kultuuripärandi hoidmise ja kaitsmise eest.

Lisainfo ja inventeerimistalgutele registreerimine:

Elle Lepik

Algatuse „Pärandivaderid“ koordinaator

MTÜ Estlander

Tel: 522 6456

E-post: elle@estlander.org

Vastused töölehtede ülesannetele

Ülesanne 1

1.–3. klass: (loetledes pilte vasakult paremale) A 6, B 4, C 2, D 3, E 5, F 1.

4.–6. klass: A 6, B 4, C 1, D 3, E 5, F 2.

7.–9. klass: A 6, B 4, C 1, D 7, E 3, F 8, G 5, H 2.

Gümnaasium: A 9 (taluarhitektuur kuni 19. sajandi alguseni), B 7 (gootika), C 4 (barokk), D 1 (klassitsism), E 8 (historitsism), F 3 (historitsism), G 6 (juugend), H 2 (funktsionalism), I 10 (funktsionalism), J 5 (20. sajandi lõpp).

Ülesanne 2

Kuninga 18 hoone Pärnus on omandanud praeguse väljanägemise 1980. aastatel restaureerimistööde käigus, mil taastati ehitusaegne ehk 17. sajandi lõpu baroklik aknatüüp ja esinduslik-piduliku kujundusega portaal. Kuigi algselt rajati hoone ühekorruselisena, vastab katusekorruse väljanägemine praegu 19. sajandi esimesel poolel läbi viidud ümberehitusele (mitte 20. sajandi alguses tehtud muudatustele): näeme kaht poolkaarekujulise viiluga katuseakent ning nende vahele paigutatud kolmnurkviiluga ja kahe aknaga ärkel-väljaehitust. 17. sajandil oli hoone lääneküljel kivist kaarvärav, mille kohale hiljem hoone laiendamise käigus ehitati eluruum. Tänapäeval nimetatud hooneosa puudub.

Kuninga 30 on ehitatud 1759. aastal Eliisabeti kiriku pastoraadihooneks. Algselt oli see barokse ilmega, kuid 1816. aastal ümberehitustööde käigus sai hilisklassitsistliku ilme. 1975.–1976. aastal ennistati hoone 19. sajandil omandatud välisilme põhjal. Tegemist on poolteistkorruselise vooderlaudisega palkehitisega. Fassaadi kaunistavad kolmnurkne ehisviil, hammaskarniis, akende piirde- ja nurgalauad ning klassitsistlik tiibuks. Maja nurkades on klassitsistlikud pilastrid. Aknad on kuuese ruudujaotusega. Akendel olid kuni 2018. aasta rekonstrueerimistöödeni osaliselt säilinud sipsed ja nurgikud. 2018. aastal teostatud rekonstrueerimistööde käigus asendati pehkinud ajaloolised puitdetailid kooptatega.

Ülesanne 3

Kolmanda ülesande täidavad õpilased pärast inventeerimist. I kooliastmes hindab õpetaja õpilase loovtöö kirjutamise oskust. II, III kooliastmes ja gümnaasiumis hindab õpetaja õpilase oskust visuaalselt esitatud info põhjal järeldusi teha ning põhjendatult arvamust avaldada. Oletuste puhul on oluline loogiline lähenemine.

Kasutatud allikad

Muinsuskaitseameti restaureerimise käsiraamatu infovoldikud nr 5 „Aken“ ja nr 13 „Hea aken. Miks eelistada puitakent plastaknale“. Koostaja Mari Loit.

Lea Stroh. „Hoia vana akent. Praktilisi nõuandeid akende korrastamiseks“. Eesti Vabaõhumuuseumi maaarhitektuuri keskus. Tallinn 2019.

Tõnu Sepa ettekanne „Akende ja uste restaureerimine“, akende tüüpjoonised. Muinsuskaitse täiendkoolitus. Tallinn 2009.

„Elamu Pärnus V. Kingissepa tänav 18 ehitusajalooline öiend“. Vabariiklik Restaureerimisvalitsus. Tallinn 1976.

Kultuurimälestiste riiklik register register.muinas.ee.

Aknaide Tallinnast Kalamajast

Koostaja Elle Lepik

Toimetajad Riin Alatalu ja Aune Mark

Töölehti retsenseerisid oma vanuseastmes Triin Lepik 4. klassist, Mikk Lepik 6. klassist ja Alvin Christopher Reck 7. klassist

Keeletoimetaja Anu Vane

Fotod Elle Lepik, Heiki Pärdi (Kolga rehemaja aknaluuk Eesti Vabaõhumuuseumis) ja Arnold Kannike (Kuninga 18 Pärnus)

Joonised Rein Raie ja Elle Lepik

Kujundaja Mariliis Alev

Tallinn 2020

Toetajad Rahvakultuuri Keskus, Muinsuskaitseamet

MUINSUSKAITSEAMET

